

“Ketose meer management- dan voedingsprobleem”

Tekst en beeld: Rob van Ginneken

Een hardnekkig misverstand in de melkveehouderij is dat ketose een voedingsprobleem is. Volgens onderzoek van de dierenartsen René Bemers (DAP De Graafschap) en Tom Vanholder (Elanco) zijn er veel meer risicofactoren voor ketose. Voeding, huisvesting, monitoring en preventieve aanpak van risicodieren komen allemaal samen met als doel het aantal gevallen van slepende melkziekte te drukken. “Uitsluiten is onmogelijk. Terugdringen kan wel.”

Elanco en Dierenartspraktijk De Graafschap vonden elkaar afgelopen jaar in een onderzoek naar ketose, slepende melkziekte. De farmaceut doet al sinds 2011 onderzoek naar het voorkomen van ketose bij melkvee. Dierenartspraktijk De Graafschap had een database ter beschikking van 2.300 bloedmonsters van dieren in de transitieperiode. Die was aangelegd in het kader van het Dry2Fresh-programma van de dierenartspraktijk waarmee het aantal gevallen van melkziekte in beeld is gebracht. De bloedmonsters waren genomen in de week voor afkalven, dag van afkalven en de week na afkalven. Omdat ketose zich in de eerste drie weken na het afkalven openbaart, bleek de database uitstekend te dienen om een beeld te schetsen in welke mate ketose nu daadwerkelijk voorkomt. Met dit onderzoek brachten beide partijen behoorlijk wat nieuwe zaken aan het licht.

Elanco lanceert app

Omdat monitoring een belangrijk onderdeel is van het maatregelenpakket, heeft Elanco een app ontwikkeld die vrij beschikbaar is via www.keto-track.com.

De app maakt het mogelijk om ketosemonitoringsgegevens in te voeren en op te volgen (ketonengehaltes die bepaald zijn in bloed of melk), de conditiescore in te vullen, de incidentie van transitieziekten bij te houden en een audit uit te voeren van je droge koeien met behulp van de Healthy Start Checklist.

- Hoeveel procent van de koeien heeft te maken met ketose na het afkalven?

RB: “Uit ons onderzoek is gebleken dat 60 procent van de koeien een vorm van slepende melkziekte heeft, dus in een klinische of een subklinische vorm.”

TV: “Dit percentage verbaasde ons. We hadden het veel lager ingeschat, want op basis van de literatuur mag je ervan uitgaan dat ongeveer 30 tot 40 procent van de dieren ketose heeft.”

- Dat betekent dat het droogstandsrantsoen op veel bedrijven voor verbetering vatbaar is?

RB: “Een veelgehoord misverstand is inderdaad dat ketose een voedingsprobleem is, maar het is absoluut een managementprobleem. Dat blijkt ook uit ons onderzoek. Op bedrijven waar een berekend rantsoen voor de droge koeien lag, constateerden we meer gevallen van ketose. Dat kan te maken hebben met overvoeren van energie. Maar het geeft wel aan dat er dus andere oorzaken een grotere rol spelen.”

TV: “Ketose is een multifactoriële ziekte die eigenlijk heel moeilijk te voorkomen is. Maar er zijn verschillende risicofactoren die we in ons onderzoek hebben aangetoond.”

- Over welke risicofactoren hebben we het dan?

RB: “De relatie tussen de conditiescore en ketose is bekend en werd ook bevestigd in het onderzoek. Vette koeien hebben 8,7 keer meer kans op

ketose dan koeien met een conditiescore van 3,25 of meer. Koeien met een conditiescore van 3,25 - 3,75 hebben 3,6 keer meer kans op ketose dan magere dieren. Conditie speelt dus een belangrijke rol bij het ontstaan van slepende melkziekte.”

TV: “Maar ook dieren met een hogere pariteit zijn meer vatbaar voor ketose. Tweedekalfsdieren hebben factor 2,1 keer meer kans op (sub)klinische ketose, terwijl oudere koeien een nog hoger risico vormen.”

RB: “Wat ook opmerkelijk is, zijn de seizoensinvloeden die we geconstateerd hebben. Dieren die in de eerste twee kwartalen van het jaar afkalven, hebben een aanmerkelijk hogere kans op ketose dan dieren die in het laatste kwartaal afkalven. Dat heeft waarschijnlijk te maken met het quotumsysteem, waarbij de koeien in aanloop naar 1 april afgeremd werden.”

TV: “Bij de stijging van de temperaturen zagen we ook meer ketosegevallen. Dat had direct te maken met hittestress.”

- Wat zijn eigenlijk de financiële gevolgen van ketose?

RB: “Er wordt gesteld dat elk geval van ketose 300 tot 400 kilogram melk kost in de lactatie, maar dat vind ik persoonlijk wat kort door de bocht. Ketose drukt ook op de vruchtbaarheidsresultaten. Zo is de kans dat een eerste inseminatie niet aanslaat groot als een koe slepende melkziekte heeft; dus het aantal verliesdagen loopt op.”

TV: “Daarnaast hebben koeien met slepende melkziekte ook meer gezondheidsproblemen zoals lebmaagverplaatsingen en klinische ketose. De totale kosten per koe worden berekend op 250 à 300 euro.”

Ketose volledig uitsluiten is niet mogelijk, maar je kan het wel sterk terugdringen.

- Ketose uit zich tijdens de lactatie, maar vindt zijn oorzaak in de droogstand. Ja, toch?

RB: “Dat klopt. En daarom ontsnapt het vaak aan de aandacht van de veehouder. Omdat het probleem zich niet bevindt bij de melkgevende dieren waar toch de meeste aandacht naartoe gaat.”

TV: “30 tot 50 procent van de problemen die een koe ondervindt, vinden plaats in de eerste maand na het afkalven. Omdat ketose ook de weerstand onder druk zet, is er vaak ook een verband met veel typische transitieproblemen, zoals het ophouden van de nageboorte of baarmoederontsteking. Wij pleiten dus voor meer monitoring.”

- De MPR-analyse geeft toch inzicht in het aantal ketosegevallen?

TV: “Dat is niet voldoende. Ketose openbaart zich meestal in de eerste 3 weken na het afkalven. Terwijl de frequentie van MPR meestal op 5 weken of hoger ligt. Hierdoor worden koeien gemist en het aantal ketosegevallen onderschat.”

Profiel

René Bemers (links, 41) is dierenarts bij Dierenartsenpraktijk De Graafschap in Vorden. Bij deze praktijk zijn 250 melkveehouders aangesloten die in totaal 26.000 koeien melken.

Tom Vanholder (39) is werkzaam bij Elanco als technical consultant cattle. Vanholder is veterinair geschoold en werkte voorheen in de praktijk van Veterinair Centrum Someren.

- Op welke manieren kunnen veehouders dan wel monitoren?

RB: “De biestproductie is alvast één indicatie. De optimale biestproductie is 5,5 liter en elke liter meer verhoogt het risico op ketose. Maar er zijn ook keto-sticks op de markt die het aantal ketonlichamen in de melk aantonen. Dat is iets minder betrouwbaar dan een bloedmonster, maar geeft toch een goed beeld. De dierenarts een bloedmonster laten nemen tijdens het tweewekelijks of maandelijks bezoek is een derde optie.”

- Je kunt het wel monitoren, maar dan is het probleem nog niet opgelost. Dat ligt namelijk in de droogstand.

TV: “Klopt. En daarom moet je als veehouder je risicogeveallen in beeld hebben en deze extra in de gaten hebben. Daarmee bedoel ik koeien die te vet de droogstand ingaan of die bijvoorbeeld tijdens de droogstand wat klauwproblemen hebben. De droge koeien moeten ten alle tijden die 12 kilogram droge stof opnemen. Niets mag hen belemmeren.”

- Maar eerder stelden jullie dat ketose meer een managementprobleem is dan een voedingsprobleem.

RB: “De omstandigheden moeten dusdanig zijn dat die koe die 12 kilogram droge stof op kan nemen. Dat betekent dat er absoluut geen overbezetting mag zijn bij de droge koeien en dat er voldoende drinkwater ter beschikking is. Droogstandrantsoenen zijn namelijk vaak aan de droge kant, dus moet een koe voldoende water ter beschikking hebben om dat voer te

verwerken. Praktisch betekent dit: minimaal twee waterbakken in een groep en minstens 10 cm waterbaklengte per koe.”

TV: “Een koe moet ook voldoende ruimte hebben om te eten. De koeien zijn hoogdrachtig en nemen dus aan het voerhek veel meer ruimte in dan dat ze tijdens de lactatie nodig hebben. Op veel bedrijven is dat niet aangepast, net zo min als dat de ligbedden aangepast zijn voor grotere koeien.”

RB: “En voer absoluut geen slechte kuil aan de droge koeien. Natuurlijk heeft iedereen weleens een mindere kuil waar de melkkoeien geen melk van geven. Deze aan hoogdrachtige dieren geven die binnen 2 maanden aan de melk komen, lijkt mij de minst goede optie.”

- Als ik als veehouder al die aanpassingen doorvoer, ben ik er dan zeker van dat ik geen ketose krijg onder mijn koeien?

RB: “Ketose uitsluiten is niet mogelijk, maar je kan het wel sterk terugdringen. Misschien dat je ketose bij vaarzen kunt voorkomen bij een optimale opfok waarin voldoende eiwit beschikbaar gesteld wordt, waardoor de vaars voldoende ontwikkeld is. Ik denk wel dat het aantal oudere koeien met ketose fors teruggebracht kan worden. Dat zagen we ook nadat onze deelnemende klanten aanpassingen doorvoerden in hun management. Een prevalentie van 15 procent is haalbaar in mijn optiek, maar dan moet je als veehouder wel je risicogeveallen in beeld hebben en deze preventief behandelen met ketosebolussen. Zonder ketosebolussen lukt dat niet.”

